

Rīga, 2025. gada 19. jūnijs

Jauna iespēja pacientiem: personalizēts zāļu lietošanas pārskats farmaceita vadībā

Laika posmā no 2025. gada jūnija līdz septembrim aptiekās visā Latvijā tiek īstenots pilotprojekts “Strukturēta pacientu konsultēšanas rīka - zāļu lietošanas pārskata kā veselības aprūpes pakalpojuma izveide”, kuru izstrādājusi Latvijas Farmaceitu biedrība. Pilotprojekta ietvaros 500 pacientiem ar hroniskām slimībām, kuri ikdienā lieto vismaz piecus medikamentus, būs iespēja saņemt zāļu lietošanas pārskatu - individuālu, padziļinātu farmaceita konsultāciju par pacientam nozīmēto zāļu terapiju, kurā īpaša uzmanība tiks veltīta pacienta zāļu lietošanas pieredzei un pacientam piemērota zāļu lietošanas režīma sastādīšanai. Konsultācijas rezultāts tiks atspoguļots pārskatāmā un ikdienā ērti lietojamā veidā - elektroniski vai papīra formātā tabulā pēc pacienta izvēles. Īpaša uzmanība tiks veltīta pacienta zāļu lietošanas pieredzei, ietverot arī bezrecepšu medikamentus un uztura bagātinātājus, un pacientam piemērota zāļu lietošanas režīma sastādīšanai. Zāļu lietošanas pārskata kā pakalpojuma galvenais mērķis ir uzlabot zāļu terapijas efektivitāti un veicināt izpratni par pareizu, atbildīgu un drošu zāļu lietošanu, kā arī novērst potenciālas ar zāļu lietošanu saistītas kļūdas.

Vairāk informācijas par pilotprojektu: www.zaluparskats.lv.

Farmaceita loma zāļu terapijas uzraudzībā

Farmaceitiem ir būtiska loma veselības aprūpes sistēmā un pacienta terapijā - nav noslēpums, ka farmaceiti ir iedzīvotājiem pieejamākie veselības aprūpes speciālisti. Turklāt farmaceitu plašās zināšanas par zālēm padara šīs profesijas pārstāvjus par nenovērtējamu resursu veselības aprūpes pakalpojumu pieejamības nodrošināšanā un zāļu efektivitātes pārvēršanā patiesā ieguvumā iedzīvotājiem un valsts veselības budžetam.

Viens no svarīgākajiem farmaceita uzdevumiem ir konstatēt un kopā ar pacientu novērst medikamentu lietošanas kļūdas. Par kļūdām var uzskatīt jebkuras neatbilstības, kas rodas lietojot zāles - tās var rasties gan zāļu izrakstīšanas, gan izsniegšanas, gan lietošanas posmā. Pie biežākajām medikamentu lietošanas kļūdām jeb neracionālas zāļu lietošanas pieder terapijai neatbilstoša medikamenta izvēle, nepareizas medikamentu devas lietošana, nepareizs zāļu lietošanas veids vai režīms, neatbilstoša uzglabāšana, potenciālas mijiedarbības ar citām lietotajām zālēm, devu aizmiršana vai nelietošana, piemēram, ekonomisku apsvērumu dēļ.

Zāļu lietošanas kļūdas - izplatītas, bet novēršamas

Pasaules Veselības organizācijas (PVO) dati liecina, ka aptuveni tikai puse visu zāļu lietotāju medikamentus lieto savai terapijai atbilstoši un bez kļūdām.¹ Lietojot zāles neracionāli, samazinās zāļu terapijas kvalitāte, kā arī pieaug blakusparādību un nevēlamu zāļu mijiedarbību risks. Aprēķināts, ka 5-

Latvijas Farmaceitu biedrība

Pils iela 21, Rīga, LV-1050, Latvija, t.: +371 67280522, f.: +371 67502572, E-pasts: lfb@farmaceutubiedriba.lv, www.farmaceutubiedriba.lv
Reģistrācijas Nr.: LV 4 000 800 867 6, A/S "SWEDBANK", SWIHT: HABALV22, konts: LV69 HABA 0001 40J0 4562 8

12% hospitalizāciju un ap 22% atkārtotu hospitalizāciju visā pasaulē notiek tieši medikamentu lietošanas kļūdu dēļ - lielākoties kļūdainas lietošanas rezultātā. Turklāt būtiski, ka hospitalizāciju risks medikamentu lietošanas kļūdu dēļ palielinās līdz ar pacienta vecumu un lietoto medikamentu skaitu. Izpētīts, ka medikamentu lietošanas kļūdas par 30% biežāk novērojamas tiem pacientiem, kas ikdienā lieto vismaz 5 zāļu vielas, savukārt pacientiem, kas sasnieguši 75 gadu vecumu, zāļu lietošanas kļūdu biežums ir pat par 38% lielāks nekā gados jaunākiem zāļu lietotājiem.^{2 4}

2025. gadā publicēta pētījuma dati rāda, ka Latvijā polifarmācija jeb vismaz 5 dažādu zāļu lietošana ikdienā ir sastopama 38,5% cilvēku vecumā virs 65 gadiem – tas ir augstākais rādītājs starp Baltijas valstīm. Īpaši izplatīta polifarmācija Latvijā ir vecuma grupā 75-84, kur vairāku zāļu regulāra lietošana ir ikdienas pat gandrīz pusei Latvijas iedzīvotāju šajā vecuma grupā.⁵

Jāatzīmē, ka neracionāla zāļu lietošana veicina arī neefektīvu finanšu līdzekļu tērēšanu un samazina uzticību veselības aprūpes sistēmai. PVO norāda - racionalizējot medikamentu lietošanu, pasaulē ik gadu veselības aprūpes izdevumos būtu iespējams ietaupīt aptuveni 500 miljardu dolāru.¹ Tāpat aprēķini liecina - aptuveni 80% visu zāļu lietošanas kļūdu ir savlaicīgi novēršamas, tostarp, veicot strukturētus medikamentu pārskatus un uzlabojot pacientu izpratni par lietoto terapiju.

Zāļu lietošanas pārskats efektīvākai terapijai

Viens no svarīgākajiem terapijas efektivitātes priekšnosacījumiem ir komunikācija un cieša sadarbība starp zāļu lietotāju un veselības aprūpes speciālistiem. Efektīva un droša zāļu terapija iespējama tikai tad, ja pacients ir labi informēts un aktīvi iesaistās savu zāļu lietošanas uzraudzībā. Zāļu lietošanas pārskats ir būtisks instruments, kas palīdz uzlabot pacienta izpratni par viņa lietotajiem medikamentiem un nodrošina iespēju pacientam aktīvi iesaistīties viņa terapijas pārvaldībā.

Īpaši šim mērķim atvēlētas konsultācijas laikā pacientam būs iespējams nesteidzīgas un privātas sarunas laikā ar farmaceitu:

- pārrunāt savu zāļu lietošanas pieredzi, pārskatot lietotos medikamentus un uztura bagātinātājus;
- precīzi izprast nozīmēto zāļu lietošanas mērķus un sagaidāmos rezultātus;
- atpazīt iepriekš aprakstītās ar zāļu lietošanu saistītas problēmas un apzināt iespējas tās novērst;
- izveidot konkrētajam pacientam piemērotu zāļu lietošanas plānu un saņemt rekomendācijas, kas var uzlabot terapijas efektivitāti;
- samazināt nevajadzīgi lietotu zāļu skaitu, ja šādas zāles pacienta lietotajā terapijā tiks konstatētas;
- mazināt ar zāļu lietošanu saistīto nevēlamo blakusparādību risku.

Atsaucoties uz citu valstu, piemēram, Francijas, Itālijas un Lielbritānijas pieredzi, šāda pakalpojuma ieviešana veicina efektīvāku slimību ārstēšanu un profilaksi, uzlabo terapijas kvalitāti un samazina potenciālos zāļu terapijas riskus. Pētījumu dati liecina, ka pēc pakalpojuma saņemšanas un farmaceita sniegto rekomendāciju ievērošanas redzami uzlabojumi terapijas mērķu sasniegšanā, piemēram, hipertensijas pacientiem, kuri lieto asinsspiedienu mazinošus medikamentus, asinsspiediens tiek kontrolēts efektīvāk.³

Pilotprojektā vērtēs pakalpojuma aktualitāti un ieviešanas iespējas

Latvijas Farmaceitu biedrības izstrādātā pilotprojekta ietvaros paredzēts izveidot zāļu lietošanas pārskatus 500 pacientiem, kuri ikdienā ilgstoši lieto vismaz 5 aktīvās zāļu vielas vismaz 2 hronisku slimību ārstēšanai. Pirms ierašanās uz konsultāciju, tai iepriekš jāpiesakās, un pacients pirms konsultācijas saņems informāciju, kā labāk sagatavoties vizītei pie farmaceita. Konsultācijas rezultātā

saņemtais zāļu lietošanas pārskats un dažādi farmaceita ieteikumi efektīvākai terapijai un veselīgam dzīvesveidam pacientam būs pieejami gan izdrukātā veidā, gan īpaši izstrādātā mobilajā lietotnē. Tāpat mobilajā lietotnē pacientiem būs iespējams arī izmantot zāļu lietošanas atgādinājumu sistēmu, fiksēt informāciju par izmaiņām zāļu terapijā vai paškontroles mērījumu rezultātos, kā arī sazināties ar farmaceitu, lai uzdotu sev interesējošos jautājumus par zāļu lietošanu. Pilotprojekta ietvaros šis pakalpojums pacientiem būs pieejams bez maksas.

Būtiskākais jauninājums pakalpojuma izveidē ir speciāli pilotprojekta vajadzībām izstrādāts IT risinājums, kas atbalstīs farmaceita darbu. Tas sniegs farmaceitiem strukturētu atbalstu konsultācijas gaitā un palīdzēs apkopot un izvērtēt pacienta sniegto informāciju. Vienlaikus tā ir iespēja dokumentēt pakalpojuma laikā paveikto. Pilotprojekta rezultātus vērtēs arī eksperti, sniedzot atzinumu ne tikai par potenciālajiem ieguvumiem, bet arī pakalpojuma izmaksu efektivitāti.

„Farmaceita uzdevums ir ne tikai aptiekā izsniegt zāles un konsultēt par to lietošanu, bet arī pārliecināties par zāļu piemērotību konkrētam pacientam. Farmaceits ar savām zināšanām spēj sniegt padomus, kā pareizi lietot medikamentus, lietošanu pielāgojot katra pacienta ikdienas vajadzībām un paradumiem, ņemot vērā arī citas pacienta veselības problēmas un iespējamos mijiedarbību riskus ar citām zālēm, uztura bagātinātājiem un pārtiku,” stāsta Latvijas Farmaceitu biedrības prezidente Dace Ķikute. Viņa uzsver, ka farmaceita kā veselības aprūpes speciālista potenciāls Latvijā bieži vien netiek pienācīgi izmantots, tādēļ viens no pilotprojekta sagaidāmajiem rezultātiem ir farmaceitu lielāka iesaiste Latvijas iedzīvotāju veselības aprūpē un nozīmīgu veselības aprūpes pakalpojumu sniegšanā.

Latvijas Farmaceitu biedrības pilotprojekts “Strukturēta pacientu konsultēšanas rīka - zāļu lietošanas pārskata kā veselības aprūpes pakalpojuma izveide” tapis pateicoties ES Atveseļošanas un noturības fonda finansējum un Nacionālās veselības dienesta (NVD) atbalstam projekta “Veselības aprūpes pakalpojumu modeļu attīstības laboratorija” ietvaros. NVD projekta mērķis - radīt un iedzīvināt praksē jaunus veselības aprūpes pakalpojumus, kuri ar laiku varētu tikt iekļauti valsts apmaksāto pakalpojumu grozā. Projektam kopumā tika iesniegti 124 dažādi pilotprojektu pieteikumi, un tikai 18 no tiem saņēma nepieciešamo ES finansējumu, tostarp arī Latvijas Farmaceitu biedrības izstrādātais pilotprojekts zāļu lietošanas pārskata ieviešanai. Plašāka informācija par pilotprojektu atrodama www.zaluparskats.lv.

Latvijas Farmaceitu biedrība ir profesionālā organizācija, kas dibināta 1994. gadā un šobrīd apvieno ap 1000 biedru. Latvijas Farmaceitu biedrības galvenie mērķi ir pārstāvēt farmaceitu un farmaceita asistentu saimnieciskās, profesionālās un tiesiskās intereses, veicināt Latvijas sabiedrības veselību un pilnveidot farmaceitu un farmaceita asistentu kvalifikāciju Latvijā. Šo mērķu sasniegšanai, Latvijas Farmaceitu biedrība ikdienā cieši sadarbojas gan ar valsts iestādēm, gan citām veselības aprūpes nozares nevalstiskajām organizācijām un uzņēmumiem Latvijā un ārpus tās.

